

ZADARSKI FILOLOŠKI DANI II.

Zbornik radova.

Petar Zoranić i njegovi suvremenici. Slavenški prostori u putopisnoj literaturi i književnosti.

Znanstveni rad akademika Dalibora Brozovića.

Urednica: Divna Mrdeža Antonina. Zadar :

Sveučilište, 2009. 530 str.

Zbornik objelodanjuje izlaganja sa znanstvenoga skupa koji se održao u Zadru i Kukljici u lipnju 2007. Tri tematske cjeline Zbornika odgovaraju trima radionicama održanima na skupu: »Petar Zoranić i njegovi suvremenici«, »Slavenški prostori u putopisnoj literaturi i književnosti«, »Znanstveni rad akademika Dalibora Brozovića«. Ovom ćemo se prigodom osvrnuti na jezične članke Zbornika.

Treća tematska cjelina, »Znanstveni rad akademika Dalibora Brozovića«, sadrži trinaest priloga istaknutih filologa i jezikoslovaca o radovima jednoga od vodećih hrvatskih lingvista 20. stoljeća. Autori daju pregled Brozovićevih članaka koji su vezani uz njihovo uže znanstveno područje ili su im pak Brozovićevi članci poslužili kao prigodni poticaj aktualizaciji određenih jezičnih pitanja. U presjeku je, detaljnom obradbom ili tek doticanjem, dana široka lepeza Brozovićevih znanstvenih interesa: od sociolingvistike, genetske i tiploške lingvistike do književne kritike, od organskih idioma do umjetnih jezika, a spomenuti su i njegovi prijevodi, pjesnički pokušaji, ali i političko djelovanje.

U cjelini objektivnost i kompetentnost prevladavaju nad prigodničarstvom, što osobito do izražaja dolazi u uvodnome članku Josipa Lisca, Brozovićeva studenta i dugogodišnjega suradnika: »Dalibor Brozović – profesor i znanstvenik. U povodu 80. obljetnice života«, koji funkcionira i kao svojevrsni programatski članak jer naznačuje usmjerenost čitave tematske cjeline. U njemu se, uz biografske podatke i pregled najrepresantivnijih radova iz svih područja znanstvenih interesa, prikladno i odmjereno ocrtava svestranost, jezikoslovna širina i ugled znanstvenika koji je učitelj i znanstveni uzor raznim naraštajima hrvatskih jezikoslovaca.

Stjepan Damjanović prikazuje Brozovićeve paleoslavističke teme ističući kako je poznavanje te problematike jedan od kamena temeljaca Brozovićeve uspješna slavističkoga opusa, kao što je sukladno tomu i Brozović u svojim radovima isticao važnost starocrkvenoslavenskoga kao nadomjestka za praslavenski i za početne faze svakoga od slavenskih jezika, kao temeljnoga znanja i razumijevanja bez kojega se »ni u usporednoj slavistici, ni u proučavanju povijesti pojedinih slavenskih jezika ne može učiniti ništa valjanoga«. Damjanović naglašava i velik Brozovićev prinos trodiobi baltoslavenske jezične zajednice, njegovo razlučivanje triju različitih dijalekatskih sastavnica u slojevitom jeziku kanonskih starockvenoslavenskih tekstova te poimanje prajezika kao dinamičnoga organizma s prostornom i vremenskom protegom, a oblikovanje standarda kao »dugotrajna odabiranja i utvrđivanja odabranoga«; ujedno podsjeća i na Brozovićevu »zanimljivu pretpostavku« o čakavskoj osnovici standardnoga jezika koja bi bila ostvariva da su povijesne prilike bile povoljnije.

Vrlo je vrijedan i opširan prinos Nikole Rašića o Brozovićevim esperantističkim i interlingvističkim interesima, u kojem između ostaloga naglašava i Brozovićevo razmatranje uloge Jurja Križanića kao jednoga od prvih praktičnih interlingvista, čiji je međuslavenski jezik aposteriorni interlingvistički projekt, što je svojevrsni kontrast filološkomu ocjenjivanju Križanićeve jezične »utopije«. Naglašava se i Brozovićevo opažanje kako starocrkvenoslavenski, također općeslavenski jezik, kao jezik s organskom osnovom ne može biti predmetom glavnih interlingvističkih proučavanja, ali uz vrlo poticajan izuzetak: »osim možda na području komunikacijskih funkcija«, što priziva buduće istraživanje te vrlo zanimljive problematike.

Brozovićevi pogledi na standardni jezik u Crnoj Gori izloženi su i preispitani u prilogima dvaju montenegrista: Vojislava Nikčevića i Adnana Čirgića. Nikčević preispituje Brozovićeve postavke o jeziku Crnogoraca iz dviju natuknica u *Enciklopediji Jugoslavije*, dok se Čirgić osvrće na Brozovićevo, u vremenu 60-ih i 70-ih godina smjelo određenje standardnoga jezika u Crnoj Gori kao subvarijante srpskoga. Nikčevićev članak daje nam zanimljiv uvid u problematiku nastajanja politički korektnih enciklopedijskih natuknica kao i uvid u to koliko je odnos jezičnoga sustava i standardnoga jezika podložan mistifikaciji, zbog razloga vanjezične prirode, što se onda prenosi i na klasifikaciju dijalekata koja s tim ima malo veze.

Brozovićeve hrvatska standardološka problematika izlaže se u prilogima Stjepana Babića (o borbi za normiranje hrvatskih naglasaka) i Mile Mamića koji aktualizira prijepore oko »jata« kao i određena »prijeporna« rješenja. Ilija Protuđer obrađuje Brozovićevo jezično savjetništvo, a Anita

Runjić-Stoilova i Marijana Tomelić-Ćurlin, referirajući na Brozovića, iznose rezultate vlastitih istraživanja o postojanosti dentala u govoru studenata kroatistike. Loretana Despot donosi prikaz jezične i jezikoslovne problematike u Slavoniji u 18. stoljeću, dok Sanja Holjevac donosi opsežan i vrijedan pregled Brozovićevih radova s tematikom iz povijesti hrvatskoga književnog jezika. Ivan Bošković obrađuje Brozovićev književnokritički rad.

Zanimljiv pregled Brozovićeve bavljenja kajkavštinom, koja nije bila primaran predmet njegova interesa, daju vrsni poznavatelji toga narječja Mijo Lončarić i Anita Celinić; oni informiraju o Brozovićevim radovima: o povijesnojezičnim rekonstrukcijama, o dijalektološkim klasifikacijama i sintezama, o lingvističkoj geografiji te o dijalektalnoj književnosti.

Osim vrijednih afirmativnih i poticajnih prečitavanja Brozovićevih znanstvenih radova, nalazimo i niz zanimljivih zapažanja o njemu kao cijene-njenome profesoru, znatiželjnu čovjeku i znanstveniku sa stavom. Brozovićevo svekoliko djelovanje i odjek koje je ono imalo, Lisac je prikladno zaokružio rečenicom: »Sve to pokazuje kako je Dalibor Brozović radio mnogo i darovito, kako je unaprijeđivao filološku znanost na svim područjima kojih god se ozbiljnije dotakao, kako je činio teoretske napore ne bi li valjano uzmogao protumačiti i hrvatski jezik i druge jezike, kako je stvarao jezikoslovno pojmovlje za to i kako je nastojao da to i drugi razumiju, makar za to i ne bili uvijek najspremniji ili najraspoloženiji«. Vrijedan zbir priloga koji čine treću tematsku cjelinu Zbornika može poslužiti i kao poticaj za buduća tematska okupljanja Brozovićevih radova, kao prilog obuhvatnijoj sintezi pojedinih područja njegova znanstvenoga interesa koji su ostali neukoričeni, a koji poticaj ostaje izazov i strpljivim nastavljačima i suradnicima.

U tematskoj cjelini »Slavenski prostori u putopisnoj literaturi i književnosti« Marina Radčenko obrađuje leksičke elemente ruskoga podrijetla u hrvatskim putopisima o Rusiji s naglaskom na posebnosti ortografske prilagodbe.

Na Brozovićeve članke referiraju se autori i u prilogima koji se bave jezično-stilskim obilježjima *Planina* u prvoj tematskoj cjelini Zbornika: »Petar Zoranić i njegovi suvremenici«. Boris Kuzmić i Martina Kuzmić u radu o sintaktičkim obilježjima *Planina* navode primjere uporabe oblika, romanskih konstrukcija, uporabe pojedinih veznika te primjere slaganja predikata s više subjekata, a Ljiljana Kolenić uspoređuje oblične nastavke iz *Planina* s nastavcima u Kašićevoj gramatici. Anastazija Vlastelić obrađuje attribute u *Planinama*, njihovu kongruentnost i položaj u odnosu na

pripadnu imenicu, uspoređujući u tome segmentu prozne odlomke sa stihovima, obrađuje odnosne atributne rečenice te načine izricanja posvojnosti. Ujedno pokazuje kako različiti načini izražavanja posvojnosti imaju ulogu sintaktičkih stilskih inačica, što predstavlja nasljedovanje stilske osobitosti koja je značajka hrvatske književnosti od njenih početaka, pa autorica s pravom u zaključku navodi Brozovićevu konstataciju kako je i Zoranić jedan od književnika koji pokazuju kako u kontinuumu književne i jezične povijesti među pojedinim razdobljima nije bilo oštih rezova i »nepremostivog jaza«. I prikazani prilozi Zbornika u cjelini svjedoče takvu prepletenost književne i jezične povijesti te tradicije i suvremenosti.

Gordana Čupković